

DE »RIGTIGE« BOGOMSLAG

AF KAJ BORCHSENIUS

I forbindelse med et interview med boghandler Asger Fischer skriver redaktør Kaj Borchsenius om bogomslag og kommer til det resultat, at gennemsnitsniveauet er sørgeligt lavt, og at det er en misforstaaelse, at et kunstnerisk udført omslag ikke ogsaa har salgskvaliteter.

Da jeg begyndte paa denne Artikel, skrev jeg først „det“ rigtige Bogomslag. Jeg indsaa straks Faren ved Fortolkningsvanskeligheden og rettede Overskriften til „de“. For selvfølgelig er der mange „rigtige“ Bogomslag, men der er desværre flere, som er forkerte, og de allerfleste er rædselsvækkende slette.

Det er for at undersøge Grunden til den udprægede Forkærlighed, vore Forlag har til misforstaaede og diletantiske Bogomslag, at jeg her foretager et lille Strejftog gennem de senere Aars Bogfrebringelser.

Forlagene er kommet mere og mere ind paa at forsyne Bøger af alle Kategorier med illustrerede Omslag. Det vilde kun være udmærket, hvis man saa ogsaa gjorde noget ud af dette Omslag. Men man har nærmest det Indtryk, at Forlaget hos en Klichéfabrikant har bestilt en Serie Raastof, som saa efter bedste Beskub fordeles.

Det er kun i meget beskeden Udstrækning, vore Forlag benytter virkelig kunstnerisk Assistance til at skabe et rigtigt Bogomslag. I Frankrig, hvor man den Dag i Dag laver de smukkeste Bøger, har man altid været klar over, hvad et Bogomslag betyder for en Bog — ikke alene af æstetiske Grunde, men lige saa meget af salgsmæssige. Et Bogomslag er lige saa bestemmende for en Bogs Salg som en god Titel. „Lille Mand, hvad nu“, blev solgt paa sin Titel. Det var Slagord, allerede før andre end Anmelderne havde læst Bogen. „Og nu venter vi paa Skib“ var det danske Side-stykke hertil om end i noget mindre Format. Kritikernes Uoverensstemmelse og den deraf følgende Polemik bidrog selvfølgelig ogsaa til Bogens Popularitet som Salgsvarer. Men det er jo ikke givet alle Forfattere at finde en Titel, som gør alt ydre Udstyr overflødig.

— Et Omslag kan sælge en Bog, det er givet, bekræfter Boghandler *Asger Fischer*, Illum, og det er min Erfaring, siger han, at et godt Salgsomslag

ogsaa maa være et kunstnerisk værdifuldt Arbejde. Kiplings Bøger har haft en kolossal Støtte herhjemme af *Vald. Andersens* Omslag. Hans Tegning til „Den nye Junglebog“ er det ideelle Bogomslag. Det er ikke alene kunstnerisk udmærket og fantasifuldt, men det er ogsaa inciterende paa Købelysten. Den store sorte Elefant i Junglen giver hele Bogens Stemning. Den griber lige meget den voksne og Barnet, den mere forfinede og den jævne Mand. Der er mange andre af *Vald. Andersens* Omslag, der kunde nævnes, bl. a. viser „Engelskmænd i Indien“ ham fra en af hans bedste Sider.

En anden Bogkunstner af det rigtige Format er *Axel Nygaard*, hvis Produktion ligeledes afgiver et udmærket Bevis for Bogomslagets vitale Betydning for en Bog. Nygaard har tilmed en hel lille Menighed af kunstinteresserede, som jeg véd køber adskillige Bøger alene for hans Skyld. Dette er selvfølgelig noget for sig og gælder kun en bestemt Type Bogsamlere. Men ogsaa for et bredere Publikum er Nygaards velafstemte og charmerende Omslag en Opmuntring til at købe Bogen.

Af de yngre er *Ungermann* efter min Mening en af de bedste. Hans Omslag til *Fannie Hursts* Bog „Hun duede ikke“ er af en glimrende Virkning og tegnet med stor kunstnerisk Følsomhed. Det eneste, jeg salgsmæssigt kunde have Lyst til at kritisere, er, at den russiske Bondekvinde, *Ungermann* har tegnet, ikke fortæller noget om Bogens Indhold, ligesom den negative Titel „Hun duede ikke“ er hæmmende paa Bogens Salg. En saadan Titel giver intet Indtryk af, hvad Karakter Bogen har. Folk tænker paa *H. C. Andersens* Fortælling, ser Omslaget med det russiske Kvindehovede og bliver ikke klogere.

Min Erfaring siger mig, at det salgsmæssigt gode Omslag og Titel skal give en Introduktion til Bogens Art og supplere hinanden.

Et tegnet Omslag, der placerer Bogen i en forkert Gade. Et saadant Omslag forvirrer og afskrækker den gode Læser.

Hvor kan et Forlag, der udsender en saa indtagende Bog som den modstaaende „Jazz“, præstere et saa smagløst Omslag som dette?

Typisk Eksempel paa Ungdomsbog-Omslag. At populære Bøger ikke behøver at være saa banale og flove viser Omslaget nederst paa næste Side.

En daarlig Cirkusplakat. Ingen kunstnerisk Komposition, men billig Effekttjæveri og ukunstnerisk Udførelse.

Saa er der ogsaa Eksempler paa, at et fortrinligt kunstnerisk Omslag ved sin Uhyggestemning kan virke afskrækkende paa Købelysten. Det har jeg f. Eks. sporet med Hensyn til Joseph Conrads Bog „Negeren paa Narcissus“. Den smukke Omslagstegning er ellers fortrinlig i alle Retninger, men den døde Neger i Forgrunden giver Folk Ulyst til Bogens Indhold. Man kan sige, at det er Folks Fejl, at de ikke ser mere kunstnerisk paa et Omslag, men det er afgjort, at et uhyggeligt Omslag, naar det ikke ligefrem er en Kriminalroman, forringer Salget.

Saa er der to andre Typer paa Omslag: det rent typografiske og den nu saa moderne Foto-Montage, der stammer fra Rusland.

Der er meget faa herhjemme, der forstaar Betydningen af den kunstneriske Finhed og Værdi, der kan nedlægges i den rene Typografi. De franske Bøger burde være det store Forbillede. Man lader i Frankrig Kunstnere tegne nye gode Typer for ikke at stagnere, og man benytter kunstnerisk Assistance til Opsætningen for at opnaa den mest harmoniske og vel afbalancerede Bogside. En smuk Undtagelse herhjemme var Henrik Koppels Forlag, hvis omhyggeligt behandlede Bøger, det altid er en Glæde at arbejde med.

Ogsaa Foto-Montagen bliver som oftest anvendt ganske misforstaaet og fantasiløst. Der er saaledes Ulla Brandts Bog „Forvirrede Ungdom“, som Jespersen og Pios Forlag har udsendt. Her er benyttet et ganske tilfældigt virkende Fotografi af tre unge Mennesker. Billedet dækker lige Siden, og dermed mener man aabenbart at have frembragt noget moderne og interessant, og saa er Sandheden, at dette Omslag intet har med Foto-Montage at gøre og ved sin banale Ligegyldighed ikke rangerer højere end et gammeldags „Almanakomslag“.

Skal jeg for Balancens Skyld nævne et godt Foto-Montage-Omslag, saa er der Ole Cavlings Bog „Fleet Street“, som er kommet paa Navers Forlag. Avissatsen og Bladgaden er godt og morsomt komponeret sammen og giver en fortrinlig Optakt til Bogens Indhold.

Naar Forlæggerne udsender en Bog, saa er det som oftest kun Tanken om Publikums Smag, der beskæftiger dem. Og Forlæggerne maa gennemgaende have en meget ringe Mening om Pub-

likums Smag, hvad der er tydeligt at spore og maa siges at være mest beskæmmende for Forlæggerne.

Jeg forstaar saaledes ikke, hvordan et Forlag som Frederik E. Petersens paa samme Tid kan udsende en saa smuk Bog som Goldsteins Jazz og saa nogle Kriminalromaner — bl. a. af Palle Rosenkrantz — der er saa smagløse, at man studser, og det vil sige noget.

Hvad skal man ogsaa sige til en Bog som Huxleys sidste „De Golde“, der af Aschehougs Forlag er udstyret som en Chokoladeæske: en sort- og hvidstribet Grund med et bredt rødt Baand tværs over og forsynet med et Laksegl paa Midten. Denne Bog henvender sig til et kulturelt Samfundslag, og specielle Venner af Huxleys Produktion har selvfølgelig set bort fra Omslaget og købt Bogen alligevel. Men der er ingen Tvivl om, at dette Omslag har været medvirkende til et mindre Salg af Bogen.

Det samme gælder Kristmann Gudmundsons Bog „Den første Vaar“. Bogen, der er et litterært Arbejde, er forsynet med et sødladent Magasinomslag, der karakteriserer den som en Lækkerbidsken for et Publikum, der væsentlig hygger sig med den saakaldte „Ferie- og Jernbane-Lektüre“. Gyldendal har gjort det samme med Joseph Maria Franks Bog „Vi skal nok klare den“. Om man har tænkt sig, at Titlen kunde forlede Folk til at tro, at det var en decideret Ungdomsbog og derfor ogsaa passende kunde forsynes med et af de stereotype Omslag, hvis Dilettantisme og Vammelhed er blevet standardiserede af samtlige Forlag. Hvordan mon vore Forlag har faaet dette Ungdomsbog-Kompleks!

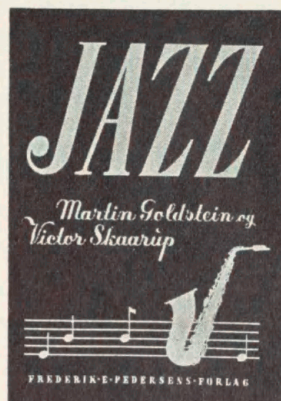
Derimod er Børnebøgerne — Bøger for mindre Børn — gaaet en Renaissance i Møde. Seedorffs A.B.C., Jørgens Hjul med Ungermanns Tegninger, Onkel Færdselssignal ogsaa illustreret af Ungermann og Mammuth-Bogen med Sikker Hansens fortrinlige Tegninger betegner en fuldstændig Revolution af denne Litteratur. Det er de russiske Børnebøger, der nu præger alt, hvad der fremstilles af Børnebøger. Selv i Paris er saaledes de henrivende Elefantbøger tegnet af en Russer.

Til sidst vil jeg gerne sige et Par Ord om Boghandlerens Forhold som Bindeled mellem Forlag og Publikum. For os er det af den allerstørste

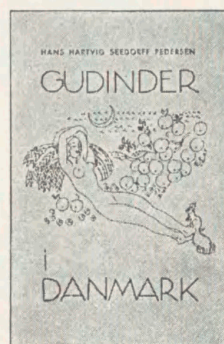
Et virkningsfuldt Omslag (tegnet af Ungermann), med stærke rene Farver, som fanger Øjet og giver Lyst til Bogen.

Dette Omslag er godt og festligt. Blankt og skinnende som en Saxofon. Med enkle Midler er her givet Optakten til Jazz.

Axel Nygaard har i dette Omslag tydeligt vist sin store Evne som Bogkunstner. Med de enkleste Midler, en spinkel Streg og kun sort og rød Farve, er her skabt en smuk og karakterfuld Forside.

Et Omslag kan godt være populært og „sødt“, og alligevel have kunstnerisk Stil over sig.

Stakkels Huxley, der er pakket ind i et saadant Konfektæske-Omslag!

Misforstaaet Funkis-Kubisme, der slet ikke passer til Priestley's populære, dickensagtige Stil.

Baade denne og nedenstaaende Bog horer efter Omslagene at domme til den værste Art af Ungpigebog-Slagsen. Og dog er det værdifulde, litterære Værker.

Sikken en Tegning og sikken en Skrift — og saa er Bogen ovenikøbet god!

Betydning, at Bogens Ydre er tiltalende og virker inciterende. Det er dog for en stor Del vor Interesse og Begejstring, der skal sælge Bogen. En smuk — d. v. s. en rigtig — Bog er det en Fornøjelse at arbejde med, medens man ikke kan smitte nogen med en Overbevisning, man ikke har.

— Hvilken Bogudsmykning har betaget Dem mest?

— Det er vel nok *Anton Hansens* Illustrationer til Johs. V. Jensens Myter. Men det er en Luksusbog og kommer ikke ind under de rimelige Krav, man kan stille til Forlagenes kunstneriske Ydelser. Ej heller har den et Omslag, der kan henvises til i denne Sammenhæng.

Medens jeg her dvæler ved de kunstneriske Sider, saa maa jeg rette en alvorlig Henstilling til vore Bogkunstnere om at læse den Bog, de skal illustrere eller forsyne med Omslag. Mine Erfaringer er, at Kunstnerne næsten altid nøjes med at læse et enkelt Kapitel eller Ark. Derfor er der saa ofte ingen Korrespondance mellem Omslag og Indhold. Her bør Forlæggeren tage Kunstnerne strengt i Skole og kræve, at de læser Bogen, de skal arbejde med. Interesserer Bogen dem ikke, saa bør de give den fra sig og ikke bare lave noget tilfældigt.

En Bog, der kan sættes som Forbillede for moderne Bogkunst i det helt rigtige Plan, er Steen Eiler Rasmussens Bog om London. Smukke Bøger er ogsaa Robert Neiiendams „Det kgl. Teaters Historie“, Seedorffs „Mod fremmede Stjerner“ og „Gudinder i Danmark“, Pios Vignetbøger — specielt „Tobaksbogen“ — og Fredmans Epistler, der alle er Nygaard'ske Arbejder.

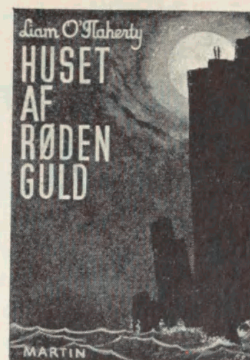
Den sidste var ganske vist med sine talrige Illustrationer en kostbar Luksusbog, men ved Nedsættelsen for nylig blev det muligt for enhver Bogelsker at erhverve denne smukke Bog, som paa en Gang giver den gustavianske Rokokos Tone, og som alligevel i sin Streg er Nygaard'sk helt igennem.

Et godt Kunstværk, finder jeg, er *Ib Andersens* Omslag til Hugh Redwoods „Komme Dit Rige“. Men om det er velvalgt i sit kunstneriske Udtryk, tror jeg dog næppe. Billedets livlige Gadevimmel faar En mere til at tænke paa en moderne Samfundsroman.

En fra Indholdets Side meget smuk og interessant Bog: Helen Wardels „Peter Abelard“ er

udstyret med et saa misforstaaet Omslag, at jeg kun kan tænke mig, at katolske Præster kunde faa Lyst til at købe Bogen. Hele Udstyrelsen minder om katolske Tryksager, og Omslagets Billede, der forestiller et Klokketaarn, understreger denne katolske Formodning. Og saa er der intet katolsk i denne Bog, den er et Digterværk af Rang, der havde fortjent et stort Salg. Her er virkelig et typisk Eksempel paa et Omslag, der ganske lammer Bogens Salg.

Dette Omslag af Poul Søby har baade fortællende Indhold og dekorativ Holdning.

Et farverigt og levende Omslag af Ib Andersen; det har kun den Fejl, at det er livligere end Bogens Indhold.

Et godt Foto-Montage-Omslag, der giver det rette Begreb om Bogens Karakter.

Et Omslag med Arkitektur i, og et Omslag, der ogsaa har vist sig at have gode Salgsegenskaber.

Hr. Fischers Erfaringer er interessante for alle Parter at tage under Overvejelse. De æstetiske Krav er her parret med den praktiske Forretningsmands nøgterne Blik for de rimelige Hensyn til Salgbarhed og den menneskelige Modtagelighed.

Forlæggerens Angst for det kunstnerisk gode Omslag bunder i en kæmpestor Misforstaaelse. Den Dag, de indser, at en Bogs Omslag og dens Udstyr er en væsentlig Del af Bogens Værd som Salgsobjekt, er meget vundet. Men ikke nok! En Del af de her nævnte Bøger er jo udgivet med kunstnerisk Assistance, men en daarlig valgt Assistance. En Floskel, der burde aflives er: „Det er saadan, Publikum vil have det“. Publikum er lettere at vise den rigtige Vej, end Forlæggerne vil tro.

Enhver æstetisk Kritik bliver ogsaa som Regel besvaret med en Henviisning til Forlagenes praktiske d. v. s. økonomiske Interesser og Forlæggerens Bedreviden med Hensyn til Publikums Indstilling og Krav. Det er derfor lærerigt at høre den erfarne Sælger, og man ser, at han stiller rimelige og anskuelige Fordringer til en kunstnerisk Udførelse. Her er ikke Tale om en Æstetik, hvis Idealisme svæver i det Blaa. Essensen af hans Udtalelser munder alligevel ud i det fundamentale: Kravet til bedre og omhyggeligere Bogkunst, dette Krav, som den kunstneriske Kritik gennem mange Aar har stillet til Forlagene. Her ledsages Kravet af Forsikringen om, at det „gode“ Omslag sælger sin Bog. Man har Lov at haabe, at et saadant Argument vil gøre sin Virkning og sætte Spor i de kommende Tidens Bogproduktion.